
«ONOARE LUI EVANGHELIE ZAPPA» 140 DE ANI DE LA MOARTE

Nicolae POSTOLACHE
n_postolache@yahoo.com

Abstract: In the world history of culture and civilization there are numerous characters that would have deserved a statue, but who don't have one, and characters that do have one, but who are not worthy of it. *Evanghelie Zappa's* bust in white marble made by the Stork sculptors used to stand in the central hall of the Romanian Academy for over 80 years, since its unveiling on August 1st 1867 and until the reform in 1948. V. A. Urechia and other brilliant figures of the political and cultural life attended the respective festivity, a document-image of the event being found on the right wall of the Academy's central hall at present. As a sign of gratitude, the Romanian Academy housed a scientific session in the year 2000, celebrating 200 years since the birth of *Evanghelie Zappa*, and supported us in making a documentary film and in broadening our documentation for the republication of *Zappa's* monograph in the year 2004¹.

Venit în Țara Românească prin preajma revoluției din 1821, la care a și participat, animat de idealurile celor ce luptau pentru eliberarea țărilor lor de sub jugul otoman, *Evanghelie Zappa* (1800-1865) a devenit, în scurt timp, o figură originală prin opera sa îndrăznească, unică în Europa vremii.

Acest aromân, provenit dintr-o familie de negustori din Labova, în Epirul de nord, lângă Salonic, avea să se stabilească apoi la Broșteni (Ialomița) pentru a se ocupa de cultivarea grâului și de comerțul cu acest produs peste hotare.

Era întradevăr român-macedonean, adică aromân, cum afirmă biograful său care îi atribuie o dublă sau chiar triplă origine etnică: română, albaneză, greacă, etnie ce nici nu are așa de mare importanță. Cu toate că a dobândit cetățenia română, *Evanghelie Zappa* rămâne un fiu al româniității

¹ Nicolae Postolache, „*Onoare lui Evanghelie Zappa, românism, elenitate, olimpism*”, Editura Profexim, București, 1996; *Idem*, ediția a 2-a: „*Evanghelie Zappa. De la Broșteni la Atena. Repere europene*”, Editura Tipp Star, Slobozia, 2004.

orientale, un european autentic, care s-a mișcat liber pe la curțile suveranilor României și Greciei, întreținând relații amicale chiar cu cancelariile imperiilor țarist, otoman și habsburgic.

Foto nr.1 - Evangelie Zappa (pictură în ulei)

Acești "toți" erau deopotrivă: și albanezi, și greci, și macedoneni, și români, căci nimic din soarta acestor popoare nu l-au lăsat indiferent pe Zappa, al cărui prenume prevestea "*vestea cea bună*" - Evangelie. Români, în mijlocul cărora el a ales să trăiască, apreciindu-i pentru calitățile lor culturale și sufletești: "*Români vrednici de a fi iubiți ! Nu poti să vă exprim mai cu vioiciune simțămintele recunoștinței și dragostei de care este plin sufletul meu, că spre răsplătirea acestor mari virtuți ale voastre, care virtuți și după dignitate vi se cuvin*" - sunt mărturiile lui Zappa din cartea sa "*Trântorul*", apărută la București, în ediție bilingvă: română și greacă.

Ce frumos, ce înălțător este gestul unic al acestui mecena, care a dat un sens pur umanitar întregii sale averi: să se pornească din nou în istorie anticele Jocuri de la Olimpia, să se fondeze Academia Română,

lăcașe de cult, de ajutorare a copiilor, bătrânilor și săracilor, școli, grădinițe, redacții de ziare, să se instituie premii literare, să se amenajeze după proiectul gândit de el, la Broșteni, complexul cultural ce avea să-i poarte numele, aflat azi în centrul Atenei: Zappeion !

În Testamentul său, redactat în română și greacă, Zappa a avut grijă să prevadă totul, ca într-un scenariu în care autorul știe dinainte cum sfârșește acțiunea.

Cu mâna sa scrisese Zappa, cu doi ani înainte de trecerea sa în neființă, ca după ce se va fi stins din viață să fie înmormântat în curtea bisericii din Broșteni, ctitorită de el - lăcaș ce stă și azi de veghe la mormântul său. El a pretins ca mormântul să i se facă din piartă, să fie împrejmuit cu gard din fier, iar pe placa tombală să figureze inscripția: *<Aici zace păcătosul, robul lui Dumnezeu, ctitorul acestei biserici, Evanghelie Zappa, încetat din viață la anul ... luna... ziua... >*.

După scurgerea a patru ani de la moarte, deci după o olimpiadă, Zappa a dorit ca urmașii să-i dezgroape oasele, să-i fie slujite după orânduiala bisericească, și să fie îngropat din nou, creștinește. "Capul, în curtea sau în fața stabilimentului Olimpiilor din Atena [ctitorie reprezentativă din capitala Greciei, în fața căreia se află statua din marmură, în mărime naturală, a lui Zappa], iar oasele în curtea școlii din Labova [natală], punându-se desupra acestor două morminte câte o placă cu următoarele cuvinte: la cel din Atena: "*«Aici odihnește capul»* etc; iar la cel de la școala din Labova: *«Aici odihnesc oasele...»*.

Un bust din marmură albă, realizat de sculptorii Stork, a fost dezvelit la 1 august 1867, la inagurarea Societății Literare (actuala Academie Română) - cu care prilej V.A. Ureche reamintea în discursul său: *«Evanghlie Zappa când puse piciorul pe Malul Dunării României libere, lăsa să iasă din pietul său țipătul fratelui iubit: Și eu hiu Român !*

Evanghelie Zappa era în adevăr roman. ... Ideea națională ce a umplut inima și mintea lui Zappa cât a trăit a fost ultima lui preocupățiune. Aceste fonduri generoase care asigură deplina independență societății, sunt singurele momente și marmure, care vor perpetua numele lui Evanghelie Zappa.

O națiune, care aspiră să trăiască, trebuie să știe însă a-și aminti. O națiune care știe a presăra stratele și piețele cetăților și salele muzeelor cu reprezentațiunea și amintirea bărbaților ei, acea națiune seamănă pe toată ziua două semințe de glorie.

Să ne amintim deci, D-lor, în această zi, în care inaugurăm tocmai societatea ce va dispune de donațiile lui Zappa, să ne amintim de el în mod

demn, de cultura și secolul în care trăim, și de acea amore a românismului care a umplut viața lui.

Acea marmură rece care va păstra în sala Societății Literare suvenirea generosului ei donator, o va încălzi căldura iubirii și a respectului nostru.

Onoare lui Evanghelie Zappa !

Iubirea lui de românism fie un exemplu, care să afle mulți imitatori !».

Bustul s-a aflat în holul central al Academiei Române până către anii 1950. Apoi s-au realizat medaliaoane și afișe cu chipul lui Zappa, filme documentare (la unul din ele aducându-și contribuția și semnatarul acestei monografii a lui Zappa, ajunsă la a 2-a ediție), s-au organizat simpozioane, pelerinaje la mormântul său, însă acest Mecena încă nu ocupă locul pe care îl merită. Păcat că se pierd asemenea oameni, asemenea supraromâni sau "români absoluți", cum îi numea Petre Țuțea.

Cititorii în limbile Peninsulei Balcanice, dacă nu și cei ai Europei, ar trebui să afle mai multe despre Evanghelie Zappa, dacă nu pot pune o floare pe mormintele sale.

La recentul Târg de Carte de la Teatrul Național din București, eruditul ministru de externe, domnul Răzvan Ungureanu ne-a lăsat să sperăm că va fi dispus să sprijine acest demers pentru ca gloria numelui și operei lui Zappa să fie cunoscute cel puțin de românii de pretutindeni.